

“ Waterkwaliteit en visbestand in de Munsterbeek anno 2026 “

De Munsterbeek ontspringt in het grensgebied van Zutendaal en Lanaken en stroomt daarna verder doorheen Bilzen, waar ze uitmondt in de Demer. Belangrijke zijlopen zijn Zutendaalbeek en Bezoensbeek (Kempen) en Wilderbeek (Haspengouw).

1. Waterkwaliteit

[Zie: Integraal Waterbeleid – Demerbekken – Wateruitvoeringsprogramma – Bekkenbestuur 11 juni 2025] en [Zie: Integraal Waterbeleid – Demerbekken – Visie en acties]

De Munsterbeek is een speerpuntgebied klasse 2. Het gebied heeft de goede ecologische toestand bereikt in 2027.

De kwaliteit van het Munsterbeekwater is als één van de weinige Vlaamse waterlichamen in het Demerbekken al enkele jaren goed.

De focus voor de Munsterbeek moet daarom niet zozeer liggen op het aansluiten van nieuwe huishoudens. Voor het rioleringsstelsel zijn optimalisatiewerken aan de bestaande rioleringsinfrastructuur belangrijker. Zo is afkoppeling van onverharde oppervlakten en drainagegrachten (onder andere afkoppeling Watergatloop in Martenslinde, bovenloop Zutendaalbeek) van belang om de overstorten minder te doen werken. De hydraulische studie van zuiveringsgebied Bilzen geldt hier als een belangrijke insteek van maatregelen.

De zuivering van de vuilvracht in de bovenlopen van Zutendaalbeek, Broekerbeek, Bezoensbeek en Munsterbeek-Molenbeek is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van de beekprikpopulatie.

Naast huishoudelijk afvalwater, is een vermindering van de aanvoer van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar de waterlopen (Wilderbeek, Krombeek, Meersbeek) belangrijk. Maatregelen zoals het aanleggen van erosiebufferstroken in akkergebieden (Haspengouwse bovenlopen), zullen niet alleen de waterkwaliteit verbeteren, maar ook de lokale modderoverlast bij hevige regenval verminderen in de omgeving van Kleine Spouwen en Martenslinde. Afspoeling van verharde oppervlakten moet vermeden worden.

Ondanks de goede kwaliteit van het Munsterbeekwater, is er nog een sterke verbetering nodig van de biologische kwaliteit (met name visbestand en macrofyten) van de Munsterbeek.

Om de visindex te verbeteren moeten vispopulaties vanuit Demer I en vanuit de Zutendaalbeek (beekprik) naar de volledige Munsterbeek kunnen migreren. Dit vraagt om een oplossing van vismigratieknelpunten : enerzijds op de Demer (hoofdmigratieroute Demerbekken) en anderzijds op de Munsterbeek aan het stadspark van Munsterbilzen.

Naast het visbestand is een sterke verbetering van de macrofyten absoluut noodzakelijke om de goede toestand te halen. Momenteel staan er vanaf de monding van de Wilderbeek nagenoeg geen waterplanten in de Munsterbeek.

Er zijn diverse verklaringen zoals impact van herbiciden, sterke waterpeilschommelingen bij regenweer, relevant transport van zandkorrels op waterbodembij hogere debieten, enzovoort.

Naast bovenstaande acties dient daarom zeer sterk ingezet te worden op een relevante aanpassing van de structuur van de Munsterbeek voor meer stromingsafwisseling en een diversere waterbodemmorfologie. Structuurherstel van de rechtgetrokken Munsterbeek stroomop- en stroomafwaarts het centrum van Munsterbilzen is hiertoe absoluut prioritair.

In het kader van Integraal Project 'Demer Limburg' werden, met steun van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), enkele concrete projecten voorbereid, onder andere aan de Oude Beekstraat ter hoogte van het Munsterbos, aan de Appelboomgaardstraat ter hoogte van de zagerij 'De Slagmolen' en aan het vismigratieknelpunt aan de Waterstraat, die de komende jaren moeten worden uitgevoerd (zie verder bij acties en gebiedsgerichte werking).

Het actieprogramma voor de Munsterbeek omvat volgende gebiedsspecifieke acties:

nr	titel	initiatiefnemer(s)
4B_B_0310	Beek- en valleierherstel voor het afstroomgebied van de Munsterbeek, waterlopen 2de en 3de categorie in het kader van integraal project Demer Limburg	Provincie Limburg
4B_L_0020	Hydrologische herstelmaatregelen voor herstel laagveenlandschap met soortenrijke graslanden in de Bezoensbeek- en Munsterbeekvallei ikv iP Demer Limburg	Vlaamse overheid : Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
4B_L_0024	Maatregelen voor verbetering leefgebied beekprik in Zutendaalbeek/Broekerbeek, Bezoensbeek, Munsterbeek/Oefaertloop ikv iP Demer Limburg	Provincie Limburg
8B_A_0147	Uitvoeren van erosiebestrijdingsmaatregelen in afstroomgebied van de bovenloop van de Munsterbeek en de Wilderbeek	Alle Gemeenten

*= Blue Deal actie

a) Herstel meanderpatroon van de Munsterbeek aan de Appelboomgaardstraat

Provincie Limburg versterkt de ecologische waarde van de Munsterbeek in het open gebied stroomafwaarts van de Appelboomgaardstraat.

Het herstel van de natuurlijke loop van de Munsterbeek stimuleert niet alleen de ontwikkeling van natte natuur, het zorgt er ook voor dat water beter kan worden vastgehouden en dat heel wat soorten in het gebied kansen krijgen om zich te ontwikkelen.

Het herwaarderingstraject bestaat uit het actief uitgraven en terug inschakelen van oude meanders, de creatie van micromeanders en het inbrengen van natuurlijke materialen zoals dood hout en stenen. Dit creëert verschillen in stroomsnelheden in de waterloop en in het materiaal op de bodem van de beek. Het project werd voorbereid binnen het integraal project en zal gerealiseerd worden met steun van de Blue-Dealoproep lokale hefboomprojecten Natte Natuur.

Het project, dat kadert in actie 4B_B_0318, is in voorjaar van 2024 uitgevoerd met in het najaar nog enige afwerking, onder meer beekbegeleidende aanplant van streekeigen bo(o)m(soort)en.

b) Water-Land-Schap Munsterbeek

Op het integraal project bepaalde Integraal Waterbeleid samen de prioritaire acties, die men, ondersteund door VMM lieten uitwerken tot een concreet uitvoerbaar voorontwerp-niveau.

De uitvoering (van de acties 4B_B_0310 en 4B_B_0318) wordt ondersteund met Blue Dealmiddelen en via het in 2022 goedgekeurde 'Water-Land-Schap Munsterbeek'.

Alle acties van dit Water-Land-Schap project zijn momenteel in voorbereiding en moeten in principe tegen ten laatste 1 juli 2026 uitgevoerd zijn, met name:

Actie graslanden :

Deze actie bestaat uit 2 deelacties.

Een eerste deelactie is een studie rond de mogelijkheden voor natuur inclusieve landbouw in Herk en Mombeek en Munsterbeek regio in relatie tot graslanden. Deze actie kadert ook in de LNE projectoproep landbouw en natuur. De studie werd aanbesteed begin 2024 en is direct daarna van start gegaan. Voor beide regio's werd een desktopanalyse uitgevoerd waarbij kans hebbende bedrijven werden gedetecteerd. Een 10-tal bedrijven werden kort geïnterviewd, waaruit dan een selectie gemaakt werd voor meer diepgaande interviews. Een 5-tal bedrijven kwamen hiervoor in aanmerking. Met deze bedrijven zal verder gewerkt worden in het kader van Weerbaar Waterlandschap Herk en Mombeek om rond verdienmodellen met extensief grasland te werken. Verder werd ingezoomd op 2 kleinere focusgebieden waar men concreet op zoek wilde gaan naar mogelijke demobedrijven voor natuur inclusieve maatregelen. De focuszones zijn omgeving Hoefaert voor Munsterbeek en Alken Valley voor Herk en Mombeek. Voor deze zones werden visies opgemaakt over welke maatregelen wenselijk zouden zijn in het licht van een sponslandschap op basis van nature based maatregelen met een ecologische meerwaarde. De visies zijn opgemaakt en een van de landbouwers in de deelgebieden gaf aan hier verder aan mee te willen werken. Ook dit wordt verder opgepakt binnen Weerbaar Waterlandschap. De studie is afgerond.

De tweede deelactie bestaat uit experimenten met vergoedingen voor graslandeigenaars voor behoud van graslanden in combinatie met een actieve vernattingsmaatregel. Met VLM werd een akkoord bereikt over de experimentele vergoedingen. In het voorjaar van 2025 werden de eerste overeenkomsten afgesloten. De bedoeling is om deze vergoedingen uit te testen in 2025 en 2026.

Actie begeleiding van landbouwbedrijven met betrekking tot waterbeheer

Landbouwbegeleidingsstudie is lopende met voor WLS Munsterbeek hoofdzakelijk focus op het voorbereiden en toepassen van waterscans bij land- en tuinbouwbedrijven maar daarnaast ook een gerichte analyse in functie van detecteren (en op kaart zetten) van kansrijke locaties, enerzijds voor alternatieve 'waterreservoirs' voor land- en tuinbouw (bedrijven) en anderzijds ter verhoging infiltratie of meer tegen-/bijhouden van (afstromend) water op percelen in landbouwgebruik.

Gesprekken rond grondverwerving zijn in 2024 gevoerd maar spijtig genoeg op niets uitgedraaid. Alternatieven ten opzichte van de voorontwerpplannen die geen (of veel minder) grondverwerving vergen zijn nu in onderzoek en er is al wel een bepaald voorkeursscenario in beeld. Daar zal van vertrokken worden voor verder onderzoek om erna een (nieuw) voorontwerp uit te werken en te bespreken binnen de gebiedscoalitie.

Actie Weerstandspad – Oude Beekstraat

Deze actie omvat verschillende deelacties:

- (1) Een eerste deelactie betreft de omlegging van de Zutendaalbeek doorheen het Munsterbos, van het Weerstandspad naar de Oude Beekstraat. Het voorontwerpplan werd aangepast in 2023/ 2024.
Gedeelte nieuwe omleiding Zutendaalbeek doorheen Munsterbos.
- (2) Beekstructuurherstel van de Munsterbeek: dit betreft zowel een beekbodemverhoging als een beperkte hermeandering, waarbij tegelijkertijd zorg gedragen wordt dat vrije vismigratie mogelijk blijft. Dit zal kunnen uitgevoerd worden zonder verdere grondverwerving. Uitvoering vanaf verkrijgen omgevingsvergunning, vermoedelijk in 2025. De vergunningsaanvraag voor de subdelen (1) en (2), alsook aanzet tot (4), is momenteel volop in uitwerking. Bijkomende terreinopmetingen zijn uitgevoerd, ontwerpplannen zitten in laatste rechte lijn, erfdiensbaarheidsakte voor (mogen) uitvoeren van werken op privé-eigendom is in opmaak, weldra starten ook de besprekingen met advies verlenende instanties en ook de eerste aanzet tot opstellen van een bestek is bezig.
- (3) Omlegging Wilderbeek: de voorontwerpplannen werden aangepast om de Wilderbeek via een alternatief tracé te kunnen omleggen en hierbij nog extra ruimte voor water te kunnen creëren. Tegelijk wordt de drainerende werking van de huidige Wilderbeek verminderd. Met Aquafin is in 2023-2024 overleg gepleegd over hoe de kruising met de bestaande collector technisch best kan worden uitgevoerd. Natuurpunt voert momenteel voor dit deelgebied de onderhandelingen inzake grondverwerving maar verloopt erg stroef. Uitvoering vanaf verkrijgen omgevingsvergunning, maar zal zeker na 2025 zijn, ten vroegste (pas) in 2026.
- (4) Omlegging Elsterbeek en vernatting omliggende gronden (in eigendom van Natuurpunt). Uitvoering vanaf verkrijgen omgevingsvergunning, vermoedelijk in 2025. Deze deelactie wordt bij voorkeur gelijktijdig met deelactie (3) gerealiseerd maar is geen 'must'. Zeker nu vooral deelactie (3) de beperkende factor blijkt, worden eerder zelfs de aspecten van deelactie 4 waar reeds op kan geanticipeerd worden meegenomen bij de concrete uitwerking van deelacties (1) en (2).

c) Omgeving Hoefaert

Ten noorden van het kanaal, in de omgeving rond natuurgebied de Hoefaert, zijn verschillende initiatieven lopende.

De stad Bilzen heeft een actie om de rabatstructuren in de hoger gelegen bossen in eigendom van de stad, deels te dempen zodat het drainerend effect ervan sterk gereduceerd wordt en de infiltratiecapaciteit in deze bossen vergroot. In 2024 zijn enkele terreinbezoeken gedaan om te kijken waar welke ingrepen het best uitgevoerd worden. Op basis van het digitaal hoogtemodel en deze terreinbezoeken met mensen met kennis van zaken, wordt de actie nu verder uitgewerkt. Het is de bedoeling deze actie in 2025 uit te voeren.

Verder werd in 2024 een samenkomst georganiseerd met alle betrokken partijen actief in het gebied (Orchis, provincie Limburg, Vlaamse Waterweg, ANB, stad Bilzen, lokale landbouwer) om enkele uitdagingen te bespreken. Talrijke beverdammen op de Munsterbeek zorgen voor een grote druk op de dijken van enkele vijvers, veel water dat het graslandgebied in landbouwgebruik instroomt en mogelijk een bedreiging voor de geïsoleerde populatie beekprik op dat traject (vismigratieknelpunten net ten noorden en zuiden van het kanaal). Momenteel worden middelen gezocht om de problemen aan de monniken van de vijvers op te lossen. Ook wordt bekeken hoe stagnerend water op de graslanden in de winter kan vermeden worden.

2. Visbestand

a) Afvissing door INBO in 2010

De Munsterbeek ontspringt op de westelijke rand van het Kempisch Plateau ter hoogte van Gellikerheide waar ze al vrij snel de Roelerbeek opneemt en via het Munsterbos in de Demer uitmondt.

De Munsterbeek beviste men op één locatie. Er werden slechts driedoornige stekelbaars en riviergrondel gevangen in lage densiteiten.

De visindex geeft aldus een ‘slechte kwaliteit’ aan. De Munsterbeek werd in 2001 in het kader van een VLINA project ook al op deze locatie bevist (Louette et al., 2002). Toen werden er zes soorten gevangen. In de bovenstroom van deze beek wordt er beekprik gevangen (gegevens ANB, april 2004).

[Zie: Van Thuyne, G., Breine, J. (2011). Visbestandopnames in Vlaamse beken en rivieren in het kader van het ‘Meetnet Zoetwatervis’ 2010. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2011 (INBO.R.2011.23). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

b) Afvissing in 2020

INBO beviste de Munsterbeek in 2020 op één locatie en ving de volgende zes vissoorten: biermugg, blauwbandgrondel, gibel, paling, rietvoorn en riviergrondel. Blauwbandgrondel, gevolgd door riviergrondel zijn de meest gevangen soorten.

Ook bermpje wordt nog goed gevangen.

De totale CPUE-waarden wijzen op zeer goede vangsten. De EQR scoort 0,54 wat zich bevindt in de klasse van de 'matige kwaliteit'.

[Zie: Van Thuyne, G., Galle, L., Maes, Y., De Bruyn, A., Lambeens I., Terrie, T. (2022). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentiemeetnet-Bemonsteringsresultaten 2020. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek jaar (33). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

[Zie ook: Tabel in bijlage]

Wolvertem, april 2026

VERBEIREN Marc

TABELLEN afvissing door INBO van Munsterbeek in 2010 en 2020

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2010	driedoornige stekelbaars	10.00	1.30
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2010	rivergrondel	7.00	14.80
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	bempje	48.00	125.20
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	blauwband	314.00	223.20
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	giebel	9.00	318.60
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	paling	3.00	385.50
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	rietvoorn	2.00	3.90
Munsterbeek	231153/176316	Munsterbilzen, aan ziekenhuis	Bilzen	Limburg	Demerbekken	2020	rivergrondel	269.00	1192.60

Toon fiches Vlaams waterlichaam Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen Toekomstverkenning Reductiedoelen en afwijkingen	VL05_114	MUNSTERBEEK	Bilzen
---	----------	-------------	--------

Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen	L107_852	MUNSTERBEEK L1	Bilzen, Lanaken, Zutendaal
---	----------	----------------	----------------------------